

İstanbul'da Spor Merkezlerindeki Antrenörlerin Çalışma Koşullarının İncelenmesi

Investigation of Working Conditions of Coaches in Sports Centers in Istanbul

Mert Kerem Zelyurt¹, Muazzez Şaşmaz Ataçoğu²

¹ Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Spor Yöneticiliği Bölümü kerem.zelyurt@marmara.edu.tr

² Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Spor Yöneticiliği Bölümü muazzezatacocugu@hotmail.com

Özet

Bu çalışmada spor merkezlerindeki antrenörlerin çalışma koşulları irdelenmiştir. İstanbul'da toplam 8 spor merkezinde anket uygulanmış, 144 adet anket değerlendirmeye alınmıştır. Anketin yanı sıra 3 kişiyle "Görüşme" yapılmıştır. Çalışma "Betimsel Araştırma" modeline göre tasarlanmış, SPSS programında değerlendirilen verilerin frekans ve çapraz tablo şeklinde sunulması, araştırmanın amacına uygun görülmüştür. Araştırmaya katılan deneklerin toplamda %61,8'inin 19 ile 24 yaş arası kişilerden, geri kalan %38,2'sinin de 25 yaş ve üstü kişilerden oluştuğu görülmektedir (Tablo 1). Deneklerin %59'u erkek, %41'i ise kadınlardan oluşmaktadır (Tablo 2). Deneklerin %45,1'ini BESYO mezunları, %33,3'ünü BESYO öğrencileri, %13,2'sini farklı bir bölüm mezunları, %8,3'ünü ise farklı bir bölüm öğrencileri oluşturmaktadır (Tablo 3). Deneklerin %70,1'ini Fitness Antrenörleri, %0,7'sini uzak doğu sporları antrenörleri, %3,5'ini yüzme antrenörleri, %18,1'ini pilates antrenörleri, %1,4'ünü tenis antrenörleri, %6,3'ünü ise diğer kategorisindeki antrenörler oluşturmaktadır (Tablo 4). Deneklerin %48,6'sı çalışma saatleri içindeki dinlenme molarlarını yeterli bulmadığını ifade etmektedir (Tablo 5). Deneklerin %16,7'si yarı zamanlı; %80,6'sı tam zamanlı biçimde çalıştığı; %46,5'lik bir oranın öğrenci olduğu görülmektedir (Tablo 6). Deneklerin %34'ünün 1201-1600 TL arası, %40,9'un 1601-2000 TL arası, %11,8'inin ise 2001 TL ve üstü gelire sahip olduğu görülmektedir (Tablo 7). Deneklerin %64,5'i mesai saatleri 8 saati aştığı takdirde sadece özel ders verirse gelirine fazladan bir ücret yansıtacağını, %21,5'i gelirine hiçbir şekilde fazladan bir ücret yansımadığını, %13,8'i mesai saatleri 8 saati aştığı takdirde ek ücret verildiğini belirtmektedir (Tablo 8). Deneklerin %45,1'i sigorta primlerinin asgari ücret üstünden, %51,3'üne çalıştığı ücret üstünden yattığını belirtmektedir (Tablo 9). Deneklerden sadece %2,7'si bir işçi sendikasına üye olduğunu, %97,2'lik kısmıysa bir işçi sendikasına üye olmadığını belirtmektedir (Tablo 10).

Anahtar Kelimeler: Gelir, Ek ücret, Dinlenme, Özel ders, Mesleki beklenti, Sigorta, Sendika

Abstract

In this study working conditions of trainers in sport centers have been analysed. Questionnaire was applied in a total of 8 sport centers, 144 of questionnaire were taken to evaluate. In addition to questionnaire an "interview" has been conducted with 3 people. The study is designed according to "descriptive research", to present data that evaluated in the SPSS program in the form of frequency and cross tables is found acceptable for the purpose of the research. It is observed that %61,8 in total of subjects attended in the research consist of people between ages of 19 and 24, remaining %38,2 consist of people over the age of 25 (Table 1). %59 of subjects consist of males, %41 of consist of females (Table 2). %45,1 of subjects were comprised of SPES (School of physical education and sports), %33,3 students of SPES, %13,2 different department graduates, however %8,3 were comprised of a different department students (Table 3). %70,1 of subjects were comprised of fitness trainers, %0,7 far east sports trainers, %3,5 swimming trainers, %1,4 tennis trainers, %6,3 were comprised of trainers in the other category (Table 4). %48,6 of subjects express that resting breaks in working hours are not enough (Table 5). It is observed that %16,7 of subjects were working part time; %80,6 in full time format; %46,5 were students. It is observed that %34 of subjects have income between 1201-1600 TL, %40,9 have 1601-2000 TL, %11,8 have income of 2001 TL and higher (Table 7). %64,5 of subjects remark that if working hours exceed 8 hours an extra charge would be reflected in income only if he/she gives private lessons, %21,5 of them remark that in no way an extra charge did not reflect in income, %13,8 of the subjects remark that if working hours exceed 8 hours additional charge was given (Table 8). %45,1 of subjects remark that insurance premium paid over the minimum wage, %51,3 remark that it is paid over running charge (Table 9). Only %2,7 of subjects remark that he/she is a member of a labour union, the other part of %97,2 remark that he/she is not a member of a labour union (Table 10).

Key Words: Income, Additional charge, Rest, Private lesson, Occupational expectation, Insurance, Union

Giriş

Türkiye’de son yıllarda toplumda sportif aktivite kültürünün gelişmesi ve spor tesislerine yönelik yatırımların hızlı şekilde artışı gibi sebeplerin serbest zaman sporu ya da diğer bir deyişle kitle sporuna olan toplumsal talebi de arttırdığı göze çarpmaktadır. Toplumun üyelerinin belirli bir meblağ ödeyerek aylık, dönemlik veya daha uzun vadeli olarak spor hizmeti satın aldığı spor merkezlerinin daha çok “Fitness Salonları”-“Fitness Center” veya yeni eğilimlere göre “Sağlık Kulübü” olarak adlandırıldığı görülmektedir. Bu spor merkezlerinde başta fitness olmak üzere pilates, step aerobik, yüzme havuzu, kick boks vs. uzak doğu sporları, SPA, Sauna’yı içeren spor ve dinlenme hizmetlerinin sunulduğu görülmektedir. Söz konusu olan “bu fitness şirketleri küçük ve genç hizmet şirketleridir” (Carvalho ve ark., 2013).

Öyle ki fitness sektörünün dünyada 70 milyar dolarlık hacme sahip olduğu Türkiye’de de her yıl %5 oranında büyüme kaydederek 350 milyon dolarlık ciroya ulaştığı ileri sürülmektedir. Dünya ülkerine bakıldığında bu sektörde 20.8 milyar dolarlık ciro ile dünyanın en büyük fitness pazarı olan ABD’nin başı, İspanya’nın 3.8 milyar Euro’luk bir hacme sahip olduğu, Türkiye’de de 1340 adet spor salonu bulunduğu ileri sürülmektedir (Batur, 2012).

Bu çalışmada başta fitness hizmeti sunan spor merkezlerindeki antrenörlerin çalışma koşulları irdelenmiştir. Çalışma koşulları bağlamında üstünde durulan değişkenler ücret, dinlenme süreleri, ek gelir unsuru, tam zamanlı ve yarı zamanlı çalışma biçimleri, sigorta ödeneğidir. Ayrıca şu an yapılan işten gelecekteki beklenti ve sendika üyeliği durumu da spor merkezlerindeki antrenörlerin çalışma hayatına dair çalışmada sorgulanan diğer unsurlardır.

Spor Merkezlerinde Çalışma Koşulları

Bu endüstride çalışanlara yönelik kariyer olanaklarında genellikle part time ve yazın çalışmadan bahsedilmektedir. Fitness merkezlerinde çalışanlar resepsiyonda, satış departmanında ya da sportif eğitmen olarak endüstriye giriş yapmaktadırlar. Üniversiteden mezun olduktan sonra bu kişiler ön satış, resepsiyon ya da servis yöneticiliği gibi pozisyonlara yerleştirilir. Bu endüstrideki başlangıç seviyesindeki ücretlerin yılda \$20,000 dan \$25,000 arasında olduğu görülmektedir (Masteraieixis ve ark., 2015). Türkiye’deki

başlangıç ücretlerine bakıldığında ise ülkenin ücret koşullarına göre bu oranın azaldığı görülebilmektedir.

Bu endüstrideki çalışma şartları otel ve restoranlardaki şartlar ile karşılatırılabilir. Kulüpler yılın 12 ayı, haftanın 7 günü ve günde 18 saat açıktırlar. Bu açık saatler haftada 3 kez 40 saatlik vardiya gerektirir. Yöneticiler ortalama bir çalışma haftasında 50 saate ve fazlası için hazırlık yapmalıdırlar. Kulüp personelinin, haftasonu, sabah erken ya da akşam vardiyalarında çalışmaları gerekir. Ancak bu endüstride çalışmanın iyi bir yönü de vardır. Bir kulüpte istihdam ile birlikte alışlagelmiş olarak ücretsiz üyeliğin yanı sıra, ileri görüşlü işverenler genellikle hem kulübün hem çalışanların ihtiyaçlarını karşılayacak programları için personelle birlikte çalışırlar. Buna ek olarak, giriş seviyesi pozisyonları ile ilişkili küçük finansal ödüller nedeniyle, fitness endüstrisine, kendi aktif yaşam biçimlerini korumaya motive olduğu gibi başkalarının sağlıklı ve üretken yaşamalarına yardım etmeye de motive olan insanlar hakimdir. Bu endüstri, kesinlikle, yüksek enerjili ve aynı görüşte insanlarla çevrili olmaktan hoşlanan insanlar içindir (Masteraiexis ve ark., 2015).

Spor kulüpleri yönetiminde kariyer için spor yönetimi ve egzersiz biliminde eğitim veren lisans programları kaynaklık etmektedir. Kulüp üyelerinin fitness ve wellness (eselik) ihtiyaçlarını karşılamak egzersiz biliminde belirli bilgi gerektirmektedir (Masteraiexis ve ark., 2015). Ülkemizde de yeni kurulan yüksek üye kapasiteli fitness merkezlerinde çalışan antrenörlerin genellikle ya bu spor dalında aktif spor yapmış sporcular ve Beden Eğitimi Spor Bölümü-Spor Bilimleri Fakültesi bölümleri mezunları ve öğrencilerinden tercih edildiği görülmektedir. Özellikle Spor Bölümü mezunları ve öğrencileri Spor Bilimlerinin anatomi, fizyoloji, antrenman bilimi ve spor yönetimi gibi alt disiplinlerinde eğitim aldıkları ve bu yönde gerekli formasyona sahip olmaları sebebiyle fitness merkezlerinde istihdam edilen “bilgi işçileri” ya da sektörün “Beyaz Yakalıları” olarak düşünülmektedir.

Fitness merkezlerinde çeşitli biçimlerde çalışan türlerine rastlanmaktadır. Bu çalışan türleri, Profesyonel tam gün maaşlı çalışanlar ve saat ücretli çalışanlar olarak ifade edilmektedir. Profesyonel çalışanlara maaş ödenir, lisans dereceleri vardır, üst düzey pozisyona sahiptirler, sabit çalışma saatleri yoktur, kontrol saatine basmazlar, saatli ve belli gün programına sığmayan özel görevleri yerine getirirler. Bu profesyonel tam gün çalışanlar çoğunlukla kulüp yöneticisi, program direktörü, pazarlama direktörü ve eğitmenlerden oluşmaktadır. Saat başı çalışanlar genellikle özel gün ve saatlerde çalışma programına göre hareket ederler, kontrol saatine basarlar, belirlenmiş öğle yemeği ve dinlenme molaları olabilir, belirlenmiş tatil zamanları ve hastalık izinleri alırlar ve ek ücret olmaksızın

saatlerinin dışında çalışmaları beklenmez. Bu çalışanlara örnek olarak ise bekçiler, sekreterler, bakım personeli, ekipman yöneticileri, güvenlik görevlileri ve ofis personeli gösterilmektedir.

Yarı zamanlı (Part time) pozisyonlar ise aerobik dans eğitmenleri, fitness eğitmenleri, profesyonel antrenörler, eğitmenler, gündüz bakım personeli, hizmetliler, sekreterler, muhasebeciler, can kurtaranlar (...) gibi çalışanlardan oluşmaktadır (Sawyer ve Smith, 1999). Ülkemizdeki spor merkezlerinde güvenlik görevlilerinin ve ofis elemanlarının tam gün mesai yaptıkları görülebilmektedir.

Çoğu fitness tesisi çalışanların hak ettikleri kadar ödeme yapmak için mali güce sahip değildir. Parasal ödüllerin çalışanları tazmin etmenin en uygun yolu olduğu açıktır, ancak bu tek yol değildir. Çeşitli durgunluk dönemlerinde, kulüp yöneticileri çalışanları takdir etmede yaratıcı olmak zorundadır. Yan ödemeler sunmak, bir emeklilik planına katmak, okula göndermek, parti vermek profesyonel gelişim sunmak, yükselme imkanı sağlamak, teşekkür etmek, ücretli izin vermek, ödül hedefi göstermek, performans bedeli ödemek, belli ayrıcalık, fayda ya da ödüller vermek, indirim sunmak vb olanaklar bu takdir mekanizmalarına örnek oluşturmaktadır (Sawyer ve Smith, 1999). Son tahlilde genel olarak fitness merkezlerinde çalışan personeli, araştırma konumuzun özelinde de bu merkezlerde çalışan antrenörleri motive etmenin başlıca yollarının ücretlerde iyileştirme, fazla mesaiyle ek gelir imkanları, yüksek performans durumunda ek gelir imkanı, gün içindeki çalışma sürecinde dinlenme imkanları, işyerinde yukarı terfi dikey hareketlilik imkanlarının açık olması gibi unsurlardan oluştuğu söylenebilir.

Yöntem

Araştırmada anket tekniği kullanılmıştır. Anketler İstanbul Avrupa Yakasında 5 ve Anadolu yakasında bulunan 3 adet spor merkezindeki antrenörlere uygulanmıştır. Toplamda 144 adet anket araştırma verisi olarak değerlendirilmeye alınmıştır. Anket verileri Frekans ve Çapraz tablo şeklinde ortaya konulmuştur. Çalışmanın bulgular bölümündeki frekans tablolar kısmında deneklerin yaş, cinsiyet, eğitim durumu ve spor merkezindeki görev gibi demografik veriler ortaya konulmaktadır. Çapraz tablolar kısmında ise dinlenme süreleri, çalışma biçimleri, aylık gelir düzeyi, ek ücret, sigorta, sendika üyeliği, sağlık problemi yaşama durumu ve gelecekteki mesleki beklenti unsurlarına dair veriler ortaya konulmaktadır. Anket tekniğinin yanı sıra fitness antrenörlüğü yapan 3 kişiyle görüşme yapılmıştır ve ilgili metinler bulgular kısmında verilmiştir. Çalışmada özellikle Frekans ve Çapraz tablolarla verilerin

sunulmasının nedeni, özellikle ülkemizde bu çalışmanın konusuyla örtüşen ya da konuya yakın herhangi bir çalışmanın bulunmamasıdır. Çalışmada ortaya koyulan tablo ve nitel veriler, “betimsel araştırma modeli”ne göre sunulmaktadır.

Bulgular

Spor merkezlerindeki antrenörlerin çalışma koşulları irdelenmek amacıyla yapılan bu çalışmada elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

Demografik özellikler

Tablo 1: Yaş

	Sıklık	Yüzde
19-21	24	16,7
22-24	65	45,1
25 ve üstü	55	38,2
Toplam	144	100

Araştırmaya katılan deneklerin toplamda %61,8’inin (24+65) 19 ile 24 yaş arası kişilerden, geri kalan %38,2’sini de 25 yaş ve üstü kişilerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 2: Cinsiyet

	Sıklık	Yüzde
Erkek	85	59,0
Kadın	59	41,0
Toplam	144	100,0

Araştırmaya katılan deneklerin %59’u erkek, %41’i ise kadınlardan oluşmaktadır.

Tablo 3: Eğitim durumu

	Sıklık	Yüzde
Beden eğitimi ve spor yüksekokulu (BESYO) mezunuyum	65	45,1
Halen Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu (BESYO) öğrencisiyim	48	33,3
BESYO dışında bir okuldan mezunum	19	13,2
BESYO dışında bir okulda öğrenciyim	12	8,3
Toplam	144	100,0

Araştırmaya katılan deneklerin %45,1'ini BESYO mezunlarından, %33,3'ünü BESYO öğrencileri, %13,2'sini farklı bir bölüm mezunları, %8,3'ünü ise farklı bir bölüm öğrencileri oluşturmaktadır.

Tablo 4: Spor merkezindeki görev dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Fitness antrenörü	101	70,1
Uzak doğu sporları antrenörü	1	0,7
Yüzme antrenörü	5	3,5
Pilates antrenörü	26	18,1
Tenis antrenörü	2	1,4
Diğer	9	6,3
Toplam	144	100,0

Araştırmaya katılan deneklerin %70,1'ini Fitness Antrenörleri, %0,7'sini uzak doğu sporları antrenörleri, %3,5'ini yüzme antrenörleri, %18,1'ini pilates antrenörleri, %1,4'ünü tenis antrenörleri, %6,3'ünü ise diğer spor dallarındaki antrenörler oluşturmaktadır.

Çalışma koşulları unsurları

Tablo 5: Dinlenme sürelerini yeterli bulma düzeyi

		Çalıştığınız spor merkezinde göreviniz nedir?						Toplam
		Fitness antrenörü	Uzakdoğu sporları antrenörü	Yüzme antrenörü	Pilates antrenörü	Tenis antrenörü	Diğer	
Çalıştığınız süre esnasında dinlenme	Evet yeterli	46	0	4	6	1	6	63
		73,0%	0,0%	6,3%	9,5%	1,6%	9,5%	100,0%
	Hayır yeterli değil	50	0	1	18	0	1	70
		71,4%	0,0%	1,4%	25,7%	0,0%	1,4%	100,0%
	Dinlenme molası yok	5	1	0	2	1	2	11
		45,5%	9,1%	0,0%	18,2%	9,1%	18,2%	100,0%
Toplam	101	1	5	26	2	9	144	
	70,1%	0,7%	3,5%	18,1%	1,4%	6,2%	100,0%	

Denekleri oluşturan 144 kişiden 70'i (%48,6) çalışma saatleri içindeki dinlenme molalarını yeterli bulmadığını ifade etmektedir. 63 kişi (%43,7) molaları yeterli bulmakta, 11 kişi (%7,6) ise dinlenme molasının olmadığını ifade etmektedir. Tabloda göze çarpan diğer bir durum ise, 101 fitness antrenöründen 50'sinin (%49,5) molaları yeterli bulmaması, 26 pilates antrenöründen 18'inin (%69,2) molaları yeterli bulmamasıdır.

Tablo 6: Öğrencilik durumu ve çalışma biçimleri

		Çalışma biçiminiz nedir?				Toplam
		Yarı zamanlı (part time)	Tam zamanlı (full time)	Günlük ücrete dayalı	Diğer	
Herhangi bir eğitim kurumunda öğrenci misiniz?	Evet	17	47	0	3	67
		25,4%	70,1%	0,0%	4,5%	100,0%
	Hayır	7	69	1	0	77
		9,1%	89,6%	1,3%	0,0%	100,0%
	Toplam	24	116	1	3	144
16,7%		80,6%	0,7%	2,1%	100,0%	

Deneklerin 24'ünün (%16,7) yarı zamanlı; 116'sının (%80,6) tam zamanlı; geri kalan küçük orandaki kısmının ise günlük ücrete dayalı (%0,7) ve diğer kategorisinde (%2,1) çalıştığı görülmektedir. Tabloda göze çarpan bir başka öge ise deneklerin 67'sinin (%46,5) öğrenci olmasıdır. Geri kalan 77 kişi ise öğrenci olmadığını belirtmektedir.

Tablo 7: Aylık gelir durumu

		Çalıştığınız spor merkezinde göreviniz nedir?						Toplam
		Fitness antrenörü	Uzakdoğu sporları antrenörü	Yüzme antrenörü	Pilates antrenörü	Tenis antrenörü	Diğer	
Bu işten elde ettiğiniz gelir aylık ortalama ne kadardır?	800 TL altı	7	0	0	0	0	0	7
		100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	800-1200 TL	10	0	0	2	0	0	12
		83,3%	0,0%	0,0%	16,7%	0,0%	0,0%	100,0%
	1201-1600 TL	39	0	1	5	1	3	49
		79,6%	0,0%	2,0%	10,2%	2,0%	6,1%	100,0%
	1601-2000 TL	34	0	2	17	1	5	59
		57,6%	0,0%	3,4%	28,8%	1,7%	8,5%	100,0%
	2001 TL ve üstü	11	1	2	2	0	1	17
		64,7%	5,9%	11,8%	11,8%	0,0%	5,9%	100,0%
	Toplam	101	1	5	26	2	9	144
		70,1%	0,7%	3,5%	18,1%	1,4%	6,2%	100,0%

Antrenörlerin gelir düzeylerinde tabloda göze çarpan 49 kişinin (%34) 1201-1600 TL arası gelire sahip olduğu, 59 kişinin (%40,9) 1601-2000 TL arası gelire sahip olduğu, 17 kişinin (%11,8) ise 2001 TL ve üstü gelire sahip olduğu görülmektedir. 2001 TL ve üstü gelir düzeyine sahip olduğunu ileri süren 17 kişiden 11'inin fitness antrenörlerinden oluştuğu görülmektedir.

Deneklerin 93'ü (%64,5) mesai saatleri 8 saati aştığı takdirde sadece özel ders verirse gelirine fazladan bir ücret yansıyacağını, deneklerin 31'inin (%21,5) gelirine hiçbir şekilde fazladan bir ücret yansımadığını, deneklerin 20'sinin (%13,8) mesai saatleri 8 saati aştığı takdirde ne olursa olsun ek ücret verildiğini belirtmektedir.

Tablo 8: Ek gelir durumu

		Çalıştığınız spor merkezinde göreviniz nedir?						Toplam
		Fitness antrenörü	Uzakdoğu sporları antrenörü	Yüzme antrenörü	Pilates antrenörü	Tenis antrenörü	Diğer	
Mesai saatiniz 8 saati aşığı takdirde aylık gelirimize fazladan bir ücret yansıyor mu?	Sadece özel ders verirsem yansır	64	0	1	23	0	5	93
		68,8%	0,0%	1,1%	24,7%	0,0%	5,4%	100,0%
	Hiçbir şekilde yansımaz	25	0	1	2	1	2	31
		80,6%	0,0%	3,2%	6,5%	3,2%	6,5%	100,0%
	8 saati geçerse ne olursa olsun ek ücret verilir	12	1	3	1	1	2	20
		60,0%	5,0%	15,0%	5,0%	5,0%	10,0%	100,0%
Toplam		101	1	5	26	2	9	144
		70,1%	0,7%	3,5%	18,1%	1,4%	6,2%	100,0%

Tablo 9: Sigorta primlerinin yatırılma biçimi

		Çalıştığınız spor merkezinde göreviniz nedir?						Toplam
		Fitness antrenörü	Uzakdoğu sporları antrenörü	Yüzme antrenörü	Pilates antrenörü	Tenis antrenörü	Diğer	
Sigorta primleriniz nasıl yatıyor?	Asgari ücret üstünden yatıyor	48	1	1	10	0	5	65
		73,8%	1,5%	1,5%	15,4%	0,0%	7,7%	100,0%
	Çalıştığım ücret üstünden yatıyor	50	0	4	16	1	3	74
		67,6%	0,0%	5,4%	21,6%	1,4%	4,1%	100,0%
	Sigortam yok	3	0	0	0	1	1	5
		60,0%	0,0%	0,0%	0,0%	20,0%	20,0%	100,0%
Toplam		101	1	5	26	2	9	144
		70,1%	0,7%	3,5%	18,1%	1,4%	6,2%	100,0%

Deneklerin 139'unun (%96,5) sigortalı olduğu göze çarpmaktadır. Deneklerin 65'i (%45,1) sigorta primlerinin asgari ücret üstünden yattığını, deneklerin 74'ü (%51,3) sigorta primlerinin çalıştığı ücret üstünden yattığını, 5 kişi ise (%3,4) sigortası olmadığını belirtmektedir.

Tablo 10: Sendika üyeliği durumu

		Çalıştığınız spor merkezinde göreviniz nedir?						Toplam
		Fitness antrenörü	Uzakdoğu sporları antrenörü	Yüzme antrenörü	Pilates antrenörü	Tenis antrenörü	Diğer	
Herhangi bir işçi sendikasına üye misiniz?	Evet	2	0	0	2	0	0	4
		50,0%	0,0%	0,0%	50,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	Hayır	99	1	5	24	2	9	140
		70,7%	0,7%	3,6%	17,1%	1,4%	6,4%	100,0%
	Toplam	101	1	5	26	2	9	144
		70,1%	0,7%	3,5%	18,1%	1,4%	6,2%	100,0%

Deneklerden sadece 4'ü (%2,7) bir işçi sendikasına üye olduğunu belirtmekteyken deneklerin 140'ı (%97,2) herhangi bir işçi sendikasına üye olmadığını belirtmektedir.

Tablo 11: Spor merkezindeki göreve göre sağlık problemi yaşama durumu

		Çalıştığınız spor merkezinde göreviniz nedir?						Toplam
		Fitness antrenörü	Uzakdoğu sporları antrenörü	Yüzme antrenörü	Pilates antrenörü	Tenis antrenörü	Diğer	
Bu mesleği yapmaktan dolayı herhangi bir sağlık probleminiz oluştu mu?	Evet	11	1	2	3	0	1	18
		61,1%	5,6%	11,1%	16,7%	0,0%	5,6%	100,0%
	Hayır	90	0	3	23	2	8	126
		71,4%	0,0%	2,4%	18,3%	1,6%	6,3%	100,0%
	Toplam	101	1	5	26	2	9	144
		70,1%	0,7%	3,5%	18,1%	1,4%	6,2%	100,0%

Deneklerin toplamda 18'inin (%12,5) yaptığı meslektan dolayı sağlık problemi olduğunu, deneklerin 126'sının (87,5) ise yaptığı meslektan dolayı sağlık problemi olmadığını belirttiği görölmektedir. Bu mesleği yapmaktan dolayı sağlık problemim oldu diye belirtenler ise açık uğu şıkta problemlerini; Bel rahatsızlığı, Backpain, baskı altında çok çalışmaktan kaynaklanan psikolojik reaksiyon bozukluk, Eklem rahatsızlığı, Menisküs, Psikolojik problemler, Bel fitiği, disk kayması, belde düzleşme, Dirsek kireçlenmesi, Menisküs başlangıcı, Bel fitiği, Omuzda yırtık, Psikolojik durumda bozulma olarak ifade etmektedirler.

Bu işteki dezavantajlarından biri olarak görölen ağırlık toplama işleminin gün içinde sıklıkla tekrarlanması durumunda oluşabilecek sakatlıklardan şu şekilde bahsedilmektedir:

Bedeni olarak dezavantajı olabilir. Daha çok salonlarda, diğer büyük salonlarda çalışan vardiyalı hocalar, ağırlık toplama olayı gibi alandan işte, çok gereksiz tiplerle uğraşma gibi manevi olarak psikolojisini yıpratıyor insanın. Beden olarak da çok zor oluyor.

Eğer salon büyük ve kalabalıksa ki şu an öyle salonlar iyice yaygınlaşmış durumda. Günde ortalama 4-5 defa ağırlık alanında ki bunlar dambıllar, plakalar toplanıyor sürekli olarak. Bu da anatomi konuşursak belde fitiğa mesela en çok sebep olan şeylerden biri. Bir de omurgada sıkıntıya yol açabiliyor sürekli uzun süreli yapıldığı zaman. (23 yaşında, Fitness Antrenörü)

Mesela o gün çok dağınksa () oturup böyle bir belimin düzelmesini beklerdim. Ağrısının geçmesini falan. (21 yaşında, Fitness antrenörü)

Fitness antrenörlüğünde yukarıda belirtilen fiziksel yorgunluk ve sakatlanma risklerinin yanısıra zihinsel yorgunluk unsurunun varlığına da vurgu yapılmaktadır. Fitness antrenörlüğü ve müşteriler arasındaki yüzyüze ilişkilerin kimi zaman yıpratıcı olduğu ifade edilmektedir: *Sabah 7 de dersin var. Sabah 7 den akşam 10 buçuğa kadar kulüpteyim, salondayım. Ve hep ayakta durmak zorundayım. Çünkü insanlara bir hizmet vermem lazım. İşte oturamazsın ders verirken. Ve bel, gerçekten de bel dayanmıyor. Birincisi bu zaten. Sürekli ağırlık taşıyorsun. Adamın ağırlığını taşıyacaksın, adam parasını verdi sana.*

Ellerin nasır oluyor. Sakatlanma ihtimalin yüksek. Yaa böyle birşeyi var, fiziksel olarak özellikle. Psikolojik olarak da şöyle. Şimdi bir üye senden ders alırken bir tanesi işte sana cinsel hayatını anlatıyor, bir tanesi iş hayatını anlatıyor. Yani sadece ona ders değil de onları da böyle bir şey yapıyorsun. Yani o yüzden fizikselin yanında zihinsel olarak da yoruyor iş olarak. Çünkü herkesle aynı dili konuşman lazım. Mesela ben 23,24 yaşındayım. Benden 50 yaşında adam ders alıyor. Onun sıkılmaması için onunla aynı böyle konuşmam

gerekiyor. Yani 50 yaşındaki gibi böyle konuşmam lazım. O da biraz yoruyor tabii. (24 yaşında, Fitness Antrenörü)

Tablo 12: Görev ve Mesleki Beklenti Arasındaki İlişki

		Çalıştığınız spor merkezinde göreviniz nedir?						Toplam
		Fitness antrenörü	Uzakdoğu sporları antrenörü	Yüzme antrenörü	Pilates antrenörü	Tenis antrenörü	Diğer	
Sizce şu an yaptığınız iş ömür boyu yapılacak bir iş midir?	Evet	35	0	0	14	1	4	54
		64,8%	0,0%	0,0%	25,9%	1,9%	7,4%	100,0%
	Hayır	66	1	5	12	1	5	90
		73,3%	1,1%	5,6%	13,3%	1,1%	5,6%	100,0%
	Toplam	101	1	5	26	2	9	144
		70,1%	0,7%	3,5%	18,1%	1,4%	6,2%	100,0%

Denekleri oluşturan 144 kişiden 90'ı (%62,5) şu an yaptığı işin ömür boyu yapılacak bir iş olmadığı görüşündedir. Özellikle 101 Fitness antrenöründen 66'sı (%65,3) şu an yaptıkları işin ömür boyu yapılacak bir iş olmadığını belirttikleri görülmektedir.

2 fitness antrenörü ise bu meslekle ilgili gelecekteki beklentilerini aşağıdaki gibi ifade etmektedirler: *Bu iş her yerde ömür boyu yapılmaz. Ama rahat bir iş olduğu için kendini geliştirip piyasaya zengin bir yerlere kapak atılabilirse, kaba tabirle, ömür boyu yapılabilir. Gayet güzel bir iş. (23 yaşında, Fitness Antrenörü)* Bir başka görüşe göreyse fitness antrenörlüğü kazanç bağlamında bir istikrarar sahip olmadığı, bu nedenle güvencesiz olması dolayısıyla ömür boyu yapılacak bir iş olarak görülmemekte: *2 ay senle antrenman yapıyor gidiyor. Mesela benim 8 ay, 9 ay antrenman yaptığım kişi var. Ama garantisi yok yani, işin garantisi yok. Bugün yüksek para kazandıysan bu ay diğer ay belki hiç ders yapamayacaksın belki üyelerin azalacak ve düşecek. Bu tempoda ne kadar çalışabilirsin. Bir 30,35 yaşına geldiğinde bu tempoda bu şekilde çalışabilir misin o var. (...)Sektör şimdi çok fazla kulüp açıyor dışarıda. Herkes şu an hoca olmaya çalışıyor. Federasyonun kursları çok fazla doluyor. İşte kontenjanın üstünde alıyor. Besyo'su olmayan adamlar yine antrenörlük yapıyorlar. (...)Daha da çalışma şartları düşecek. (24 yaşında, Fitness Antrenörü)*

Tartışma ve Sonuç

Araştırmaya katılan deneklerin toplamda %61,8'inin (24+65) 19 ile 24 yaş arası kişilerden, geri kalan %38,2'sinin 25+ yaş kişilerden oluştuğu görülmektedir(Tablo 1). Denekleri oluşturan antrenörlerin büyük kısmının genç yaş kategorisinden oluştuğu görülmektedir. Burada bir spor dalında, hele ki fitness antrenörlüğü (101 kişi) gibi deneklerin büyük kısmını oluşturan bir kategori için genç yaşta olmanın getireceği sportif ve anatomik avantajlar akla gelmektedir. Bilindiği gibi fitness antrenörlüğü, spor merkezine gelen üyeye birebir yapılan, istasyon çalışmasını andıran her bir fitness aletinde yapılan egzersizde öğretilen hareketin antrenör tarafından gösterildiği bir çalışma biçimini içermektedir. Bu tipte bir enerji sarfiyatı ve fizyolojik-anatomik yorgunluğun da genç bir vücut tipine daha uygun düşmesi bir bakıma kaçınılmaz olmaktadır.

Deneklerin%59'u erkek, %41'i ise kadınlardan oluşmakta(Tablo 2), deneklerin %45,1'ini BESYO mezunlarının, %33,3'ünü BESYO öğrencilerinin, %13,2'sini farklı bölüm mezunları, %8,3'ünü ise farklı bölüm öğrencilerinin oluşturduğu görülmektedir(Tablo 3). Toplamda %78,4'lük kısmın Spor Bölümü mezunları mezunları ve öğrencilerinden oluşması fitness sektörü ve sağlık-spor merkezlerinde bu okullardan çıkan bilgi uzmanı kişilere ihtiyacın arttığını akla getirmektedir. Fitness, plates, yüzme vs spor dallarında antrenörlük yapabilecek kişilerin hem sportif-anatomik yatkınlık açısından beden kabiliyeti hem de bir uzman antrenör için gerekli olan spor bilimleri formasyonunun gerektirdiği antrenman bilgisi, anatomi, fizyoloji, ilk yardım ve hatta spor psikolojisi bilgisi düşünüldüğünde bu tip bir işin yapılma sürecinde BESYO mezun ve öğrencilerine duyulan ihtiyaçtaki zorunluluk açıklayıcı olmaktadır.

Deneklerin %48,6'sı'nın çalışma saatleri içindeki dinlenme molalarını yeterli bulmadığını ifade ettiği görülmektedir(Tablo 5). 1 saatlik yürüyüş ya da tempolu yürüyüşte yakılan kalori miktarının 300-500 kalori arası olduğu hesaba katıldığında, bir üyeye ya da bir gruba ders verecek bir fitness, pilates ya da yüzme antrenörünün harcayacağı enerji düzeyi ve katlanması gereken vücut yorgunluğu için dinlenme sürelerinin önemi açığa çıkmaktadır. Her bir fitness aletinde çalıştırdığı kişiye göstereceği egzersiz biçimin yapacağı tekrarlarla tatbik ederek anlatması ve çalıştıracığı kişi sayısı da düşünüldüğünde bu aktivitelerin toplamında tecrübe edilecek vücut yorgunluğu ve kalori yakımı, çalışma süreleri içindeki dinlenme sürelerinin gerek çalışan sağlığı gerekse iş verimi açısından önem derecesini arttırmaktadır.

Deneklerin %16,7'si yarı zamanlı; %80,6'sı tam zamanlı; geri kalan kalanların ise günlük ücrete dayalı %0,7 ve diğer kategorisinde %2,1 çalıştığı; %46,5'lik bir oranın öğrenci olduğu görülmektedir(Tablo 6). Deneklerin %80,6'lık bir kısmı tam zamanlı çalışmakla birlikte %46,5'lik bir oranın öğrenci olması, bu sektörün öğrenciler için bir gelir fırsatı yarattığını göz önüne sermektedir. Özellikle Beden Eğitimi ve Spor bölümü öğrencileri öğrencilik sürecinde gerek aldığı dersler yoluyla gerekse federasyonların açtığı antrenör kurslarına katılarak aldıkları antrenör belgeleriyle kendilerine iş fırsatı yaratmaktadırlar.

Deneklerin %34'ünün 1201-1600 TL arası, %40,9'un 1601-2000 TL arası, %11,8'inin ise 2001 TL ve üstü gelire sahip olduğu görülmektedir(Tablo 7). Bu veriden akla gelen durum denekleri oluşturan antrenörlerin büyük kısmının asgari ücretten fazla gelir elde etmesidir. Resmi verilere göre 01.01.2016 ile 31.12.2016 tarihleri arasındaki resmi asgari ücret 1,300.99 TL'dir (https://www.csgb.gov.tr/media/1692/2016_onikiay.pdf, Erişim Tarihi:07.05.2016). Salt maaşın yanı sıra özel ders imkanları da düşünüldüğünde spor merkezlerinde çalışan antrenörlerin asgari ücret düzeyinin üstüne çıkabileceği düşünülebilir.

Deneklerin %64,5'i mesai saatleri 8 saati aştığı takdirde sadece özel ders verirse gelirine fazladan bir ücret yansıtacağını, deneklerin %21,5'i gelirine hiçbir şekilde fazladan bir ücret yansımadığını, deneklerin %13,8'i mesai saatleri 8 saati aştığı takdirde ne olursa olsun ek ücret verildiğini belirtmektedir(Tablo 8). Veriden de anlaşılmaktadır ki %13,8'lik oran dışındaki çalışanların büyük çoğunluğunun 8 saatlik mesai sonrası ekstra antrenörlük hizmeti sunmadığı takdirde ek gelir sağlayamadığı göze çarpmaktadır.

Deneklerin %45,1'i sigorta primlerinin asgari ücret üstünden, %51,3'ü ise çalıştığı ücret üstünden yattığını belirtmektedir(Tablo 9) Sigorta primlerinin asgari ücret üstünden yatırılması bilindiği gibi işverenlere avantaj sağlamaktadır. Devletten vergi ve prim kaçırarak işverenin suç işlemekte olduğu ifade edilmekte, Ücret asgari ücret üstünden gösterildiği için buna maruz kalan çalışanın emekli maaşının düşük kaldığı, işten ayrılma durumunda kıdem tazminatının para azaldığı, geçici iş görmezlik ve işsizlik ödeneğinin de düştüğü, hatta kredi almaktan kefil olmaya kadar çalışan açısından dezavantajlar yarattığı ileri sürülmektedir (Erdem, 2014).

Deneklerden sadece %2,7'si bir işçi sendikasına üye olduğunu belirtmekten deneklerin %97,2'lik kısmı herhangi bir işçi sendikasına üye olmadığını belirtmektedir. (Tablo 10) 2016 Ocak ayı resmi sendikalı işçi sayısına göre mevcut 12,663,783 çalışan işçi sayısının 1,514,053'nün sendikaya kayıtlı olduğu ve toplam işçi sayısının %11,96'sının sendikaya kayıtlı işçi olduğu görülmektedir (http://www.csgb.gov.tr/media/1719/2016_ocak_6856.pdf,

Erişim Tarihi:11.05.2016). Mevcut durumda ülke çapındaki büyük resimden hareketle, spor merkezlerinde çalışan antrenörlerin %97'2 lik kısmının herhangi bir işçi sendikasına üye olmamasının Türkiye'deki sendikacılık olgusuyla paralellik arz ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak sendikaya üye olma ihtiyacının hissedilmemesinde, fitness sektöründe çalışan antrenörlerin özel ders ve ek gelir imkanlarının da etkisi olabileceği akla gelmektedir.

Deneklerin %12,5'i yaptığı meslekten dolayı sağlık problemi oluştuğunu belirtmektedir(Tablo 11). Bu rahatsızlıklar bel rahatsızlığı, Backpain, baskı altında çok çalışmaktan kaynaklanan psikolojik reaksiyon bozukluk, Eklem rahatsızlığı, Menisküs, Psikolojik problemler, Bel fitiği, disk kayması, belde düzleşme, Dirsek kireçlenmesi, Menisküs başlangıcı, Bel fitiği, Omuzda yırtık, Psikolojik durumda bozulma olarak ifade edilmektedir. Görüşme yapılan fitness antrenörleri de (3 kişi) alandan ağırlık ve toplama süreci dolayısıyla oluşan bel ve diğer anatomik rahatsızlıklardan ve müşteriyle ilgilenme sürecindeki psikolojik yorgunluğa vurgu yapmaktadırlar. Oluşan rahatsızlıkların genel olarak fiziksel rahatsızlıklar olduğu göze çarpmakta, bu rahatsızlıkların fiziksel enerji ve bazı durumlarda psikolojik zorlanmayı gerektiren fitness antrenörlük mesleğinin meslek hastalıkları olduğu akla gelmektedir.

Deneklerin %62,5'si (66'sı fitness ant.) şu an yaptığı işin ömür boyu yapılacak bir iş olmadığı görüşündedir(Tablo 12). 101 fitness antrenöründen 66'sını oluşturan %65,3'lük kısmının aynı doğrultuda düşünmesi de gelecekteki beklentileri olumsuz yönde etkileyen kayda değer bir iş memnuniyetsizliğini akla getirmektedir. Bu işin ömür boyu yapılacak bir iş olarak düşünülmemesinde kariyer isteği, ücret yetersizliği, yaşlanınca bu işin anatomik-fizyolojik kapasiteden dolayı yapılamayacağı gibi etkenler akla gelebilir. Görüşme yapılan antrenörler de bu işin daha lüks spor merkezlerinde uzun süre yapılabileceğini, iş ve müşteri garantisinin olmamasını ve yaşın ilerlemesini bu işteki riskler olarak ifade etmektedirler.

Amerika Birleşik Devletleri'nde yıllardır çalışanı elde tutmanın yüksek düzeyde verimlilik sağlamak için hayati öneme sahip olduğu bilinmektedir. Fitness kulübü endüstrisinin, çalışanı elde tutma ve üyeleri elde tutma arasında var olan doğrudan korelasyonun farkına henüz yeni vardığı ileri sürülmektedir. Kulüp sahipleri kulüplerini yıllardır en çok ekonomik nedenlerden dolayı, çoğunlukla en ucuz maliyetteki yarı zamanlı (part time) çalışanla işletmiştir. Aynı zamanda yüksek personel devir oranından dolayı, profesyonel gelişim ve eğitime yatırımda tereddüt etmişlerdir. Araştırmalar üyelik istikrarı ile çalışan istikrarının birbiriyle yakından ilişkili olduğunu kanıtlamakta ve hala yarı zamanlı

istihdama dayalı olarak devam etseler bile işverenler artık çalışanlarının mesleki gelişimine yatırım yapmaktadırlar (Railey ve Tschauer, 1993).

Spor organizasyonları insan odaklı faaliyetlerdir. Bu yüzden, insan kaynakları yönetimi, ister büyük bir organizasyonun insan kaynakları yöneticiliği olsun ister küçük bir organizasyonun sahibi ya da yöneticisi olsun, organizasyonda ana rolü oynar. Bundan başka, yönetimin insanla ilgili sorunları insan doğasının ve davranışının değişkenliğinden dolayı çoğunlukla en karmaşık sorunlardır. Bu, organizasyonun insan kaynakları yönetimini organizasyonun başarısının anahtarı yapar (Sawyer ve Smith, 1999).

Bu araştırmanın yukarıda ifade edilen verilerinden de anlaşılmaktadır ki fitness merkezleri, özellikle üniversitelerin 4 yıllık spor eğitimi veren bölüm mezunlarına ve bu okullarda okuyan öğrencilere önemli bir istihdam alanı sağlamaktadır. Bu istihdam alanının emek piyasası koşullarına paralel olarak sigorta, asgari ücret, ek gelir imkanları, düşük sendikalaşma gibi avantajlı ve/ya dezavantajlı unsurları içerdiği görülmektedir. Bununla birlikte bu çalışma alanına özgü olarak sağlık sorunları ve mesleki anlamda geleceğe dair olumsuz tutum da göze çarpmaktadır. Bu çalışmada son tahlilde söylenecek söz, spor merkezlerinde çalışan antrenörlerin, diğer bir deyişle hem zihinsel hem fiziksel emek sarfiyatı gösteren bu sektördeki bilgi işçileri olarak konumlanan antrenörlerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi gerektiğidir. Söz konusu işin doğası gereği çalışma süreçlerinde yüksek bir fiziksel ve zihinsel enerji harcanması söz konusudur. Bu sektörde çalışanı öncelikle maddi olarak tatmin etmek gibi piyasa içindeki insancıl denebilecek çözümlerin, işverenin azami kar bağlamındaki tatminini de arttırarak kazan-kazan mantığını geliştireceği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Batur A. Fitness sektörü 70 milyar dolara ulaştı, Türkiye'nin payı yüzde 0.5'te kaldı. <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/20777189.asp>, 17.06.2012. Erişim Tarihi:22.04.2015
- Carvalho PG de, Nunes PM, Serrasqueiro Z. Growth determinants of small- and medium-sized fitness enterprises: empirical evidence from Portugal. *European Sport Management Quarterly* 2013; Vol. 13, No. 4, 428_449, <http://dx.doi.org/10.1080/16184742.2013.810296>.
- Erdem F. Hileli maaşa tazminat hakkı. <http://www.sabah.com.tr/ekonomi/2014/02/01/hileli-maasa-tazminat-hakki#>, 01.02.2014, Erişim Tarihi:.07.05.2016.
- Masteraieixis LP, Barr AC, Hums MA. Principles and practice of sport management. Burlington: Jones Bartlet Learning; 2015:447, 450.
- Sawyer TH, Smith O. The management of clubs, recreation and sport-concepts and applications. Sagamore Pub.; 1999:3-4, 21-22.

Railey JH, Tschauner PR. Managing physical education, fitness, and sports programs. Mayfield Publishing Company; 1993:183.

https://www.csgb.gov.tr/media/1692/2016_onikiay.pdf, Erişim Tarihi:.07.05.2016.

http://www.csgb.gov.tr/media/1719/2016_ocak_6856.pdf, Erişim Tarihi:.11.05.2016.